Rijksoverheid

Weerbaarheidsopgave

Versterken van weerbaarheid in het licht van militaire en hybride dreigingen

Inleiding en context

De internationale veiligheidssituatie is de afgelopen jaren sterk verslechterd en dit raakt Nederland. We zijn doelwit van hybride aanvallen, zoals cyberoperaties, spionage en sabotage. Door de Russische oorlog in Oekraïne is het voor het eerst in lange tijd reëel dat Nederland via de collectieve verdedigingsclausule in het NAVO-verdrag ('artikel 5') direct betrokken raakt bij een grootschalig gewapend conflict.

Hoewel er al een solide basis ligt om de weerbaarheid te versterken, is het niet genoeg. In het huidige tijdsgewricht, met een verslechterende veiligheidssituatie, ontkomen we er niet aan om een flinke stap extra te zetten. We moeten daarom onze weerbaarheid verhogen. Met een weerbare maatschappij beschermen we onze veiligheid, vrijheid, welvaart en waarden. Weerbaarheid helpt om een conflict te voorkomen én om beter voorbereid te zijn als het onverhoopt toch misgaat. Zodat we als samenleving weerstand kunnen bieden en veerkracht kunnen tonen. Het verhogen van de weerbaarheid helpt bovendien ook om andere crises, zoals grootschalige overstromingen, een pandemie of langdurige uitval van vitale processen beter aan te kunnen.

In deze publicatie staat wat het kabinet als opgave ziet om tot een weerbare maatschappij te komen, in het licht van hybride en militaire dreiging. Een maatschappij die schokken aankan, die voorbereid is. Een maatschappij die veerkracht toont, als de dreiging werkelijkheid zou worden. Dit is geen blauwdruk maar het startpunt van het gesprek met de gehele maatschappij. Want een weerbare samenleving maken we samen. Samen met inwoners, gemeenten, maatschappelijke organisaties, bedrijven, kennisinstellingen en belangenverenigingen willen we de weerbaarheidsopgave verdiepen en uitwerken. Om samen scherp te krijgen wat er nodig is en hoe ieder kan bijdragen aan een weerbaar Nederland.

De weerbaarheidsopgave in vogelvlucht

De weerbaarheidsopgave bestaat uit twee sporen: maatschappelijke weerbaarheid en militaire paraatheid. Onder beide sporen hangen pijlers die in deze publicatie verder worden toegelicht, namelijk:

Spoor 1

Maatschappelijke weerbaarheid

Pijler 1

Het beschermen van vitale en andere belangrijke processen in de maatschappij

Pijler 2

Een parate en veerkrachtige samenleving

Pijler 3

Het overeind houden van de Nederlandse democratie, rechtsstaat en overheid

Pijler 4

Een weerbare economie

Spoor 2

Militaire paraatheid

Pijler 5

Het beschermen en verdedigen van het eigen en bondgenootschappelijk grondgebied

Pijler 6

Het waarborgen van civiele ondersteuning aan de krijgsmacht bij de uitoefening van de militaire taak

Spoor 1 | Pijler 1 | Pijler 2 | Pijler 3 | Pijler 4

Pijler 1 Het beschermen van vitale en andere belangrijke processen in de maatschappij

Verstoringen van belangrijke processen kunnen snel leiden tot grote economische schade of zelfs maatschappelijke ontwrichting. Dat geldt in het bijzonder voor processen waar veel ándere processen weer van afhankelijk zijn, zoals energievoorziening, mobiele communicatienetwerken, internet, plaats- en tijdbepaling met behulp van satellieten en transport of processen die raken aan primaire levensbehoeftes zoals noodzorg, voedsel- en drinkwatervoorziening. We zijn extra kwetsbaar omdat ook de krijgsmacht, hulpdiensten en crisisorganisaties in sommige gevallen sterk op deze vitale processen leunen. Uitval of verstoring van dit soort processen kan in het uiterste geval langere tijd duren.

Oorzaken kunnen fysieke en digitale aanvallen zijn maar ook door tekorten of afwezigheid van bepaalde goederen, middelen of capaciteiten. Nederland is als knooppunt en poort naar Europa een mogelijk doelwit bijvoorbeeld om logistieke steun naar Oekraïne of militaire troepenaanvoer naar Oost-Europa te verstoren.

Een conflict zorgt ook voor druk op andere belangrijke processen. Denk aan het opvangen van grote groepen mensen en het opvangen van grote aantallen gewonden in ziekenhuizen. Ondertussen moet het functioneren van de arbeidsmarkt, de onafhankelijkheid van de media en de continuïteit van het onderwijs zoveel mogelijk worden beschermd. De COVID-19-crisis heeft ons geleerd hoe belangrijk dat is.

In het beschermen van vitale en andere belangrijke processen in de maatschappij zal er gewerkt moeten worden aan:

Verdere versterking van de weerbaarheid van onze vitale infrastructuur, zowel fysiek als digitaal, specifiek in het licht van een hybride dreiging of militair conflict. Zodat deze meervoudig redundant is. Dit geldt in het bijzonder voor processen waar veel andere processen van afhankelijk zijn zoals energievoorziening, mobiele communicatienetwerken, internet, plaats- en tijdbepaling (vb. GPS en Galileo-navigatiesysteem) en transport (via het spoor, lucht, wegen, havens, de Noordzee en rivieren) of processen die raken aan primaire levensbehoeftes zoals noodzorg en voedsel- en drinkwatervoorziening. Zoals ook de NAVO van ons vraagt zullen deze voldoende robuust, redundant en gediversifieerd moeten zijn om maatschappelijke ontwrichting zoveel mogelijk te voorkomen en het eigen of bondgenootschappelijke militair optreden te ondersteunen. Daarnaast zal gewerkt moeten worden aan het testen en vergroten van het herstelvermogen van vitale processen. We moeten hierbij niet alleen in nationaal maar ook in Europees en internationaal verband zoeken naar nieuwe oplossingen om de weerbaarheid te vergroten, zeker met betrekking tot een grensoverschrijdende markt of productieketen.

Het verkleinen van de risico's van afhankelijkheden tussen vitale processen en in hun toeleverancierssketen. Zo kan de grote afhankelijkheid van bijvoorbeeld energie, plaats- en tijdbepaling en (mobiele) communicatienetwerken en internet door digitalisering van de samenleving al snel omvangrijke verstorende neveneffecten hebben. Daarin ligt een taak voor de aanbieders van die vitale processen. Tegelijkertijd hebben gebruikers of afnemers van deze processen een eigen verantwoordelijkheid om rekening te houden met verstoring of tekorten.

Spoor 1

Pijler 1 Pijler 2 Pijler 3 Pijler 4

Inzetten op het verhogen van de digitale weerbaarheid van Nederland door middel van intensiveren van de publiek-private samenwerking middels het sneller delen van cyberdreigingen en incidenten en het gezamenlijk analyseren van deze informatie. In het Programma Cyclotron wordt gewerkt aan het realiseren van dit publiek-private samenwerkingsverband, waar onder meer de inlichtingen- en veiligheidsdiensten aan deelnemen. Daarnaast levert het Cyberweerbaarheidsnetwerk een belangrijke bijdrage aan het verhogen van de digitale weerbaarheid, door intensiever met publieke en private partners samen te werken. Naast het sneller delen en gezamenlijk analyseren moet Nederland zich in een dreigings- en conflictscenario ook actief digitaal moeten kunnen verdedigen. Het is van cruciaal belang om gezamenlijke en publiek-private inspanningen mogelijk te maken om aanvallen op netwerk- en informatiesystemen in een dergelijk scenario met succes te voorkomen, op te sporen, aan te pakken en tegen te houden. Dit vraagt om actieve cyberbescherming met als doel meer grip te krijgen op digitale dreigingen.

Het verzorgen van adequate toegang tot voldoende, veilig en gezond voedsel onder alle omstandigheden, ook ter ondersteuning van militaire operaties. Het vraagstuk gaat daarbij niet alleen om de beschikbaarheid, maar ook over de betaalbaarheid en in sommige situaties zelfs verdeling en/of distributie van voedsel. Als laatste dient er oog te zijn voor Nederland als belangrijk doorvoerland op het gebied van voedsel, in het bijzonder ten behoeve van de Europese interne markt. Ook in een dreigings- en conflictscenario zal Nederland deze belangrijke rol moeten kunnen blijven vervullen.

Slagvaardige, wendbare en opschaalbare gezondheidszorg die berekend is op (langdurige) crises of conflicten, in staat is om grote aantallen slachtoffers op te vangen en ondersteuning kan bieden aan nationale en bondgenootschappelijke troepen. Goede en toegankelijke zorg is een belangrijk fundament onder een vitale en stabiele maatschappij, die ook in geval van calamiteit of conflict kan blijven functioneren. De continuïteit van zorg is immers een belangrijke randvoorwaarde voor de continuïteit van de samenleving. Doel is om ten tijde van crisis, ontwrichting en conflict de publieke, curatieve en langdurige gezondheidszorg in Nederland voor zoveel mogelijk mensen zo lang mogelijk toegankelijk te houden, met een daarbij passende kwaliteit. Naast de zorgcontinuïteit van de reguliere zorg, zal de zorg ook toegerust moeten zijn om zorg te kunnen bieden aan migratiestromen en om grote aantallen (militaire) gewonden op te kunnen vangen. Dit vergt een versterking van civiel-militaire samenwerking op het gebied van de spreiding van patiënten en het bieden van zorg. Daarvoor dient de zorg terug te kunnen vallen op medicijnvoorraden, brede inzet van zorgmedewerkers en een robuuste informatievoorziening. De Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) heeft uitgebreid onderzoek gedaan naar de aanpak van de coronacrisis. De lessen van de OVV zijn uiterst waardevol voor het verbeteren van de wijze waarop het kabinet toekomstige, langdurige crises met landelijke impact het hoofd wil bieden. Uiteraard worden ook deze lessen in de aanpak betrokken.[1]

1 Kamerstuk 25295 nr. 2173, Aanpak Coronacrisis Deel 3: januari 2020–september 2022, Onderzoeksraad voor de Veiligheid.

Spoor 1

Pijler 1 | Pijler 2 | Pijler 3 | Pijler 4

Het ontwikkelen van de juiste instrumenten om mobiliteit op de arbeidsmarkt tijdens en in de aanloop van een conflict mogelijk te maken. Ook rekening houdend met de huidige krapte op de arbeidsmarkt in bijvoorbeeld de techniek en IT sector. Daarnaast mogelijkheden verkennen om overheidsingrijpen op de arbeidsmarkt mogelijk te maken op het moment dat door verstoringen in bepaalde sectoren werk wegvalt of juist veel werk ontstaat. Hierbij moet rekening gehouden worden met arbeidsrechtelijke gevolgen en de gevolgen op het vlak van sociale zekerheid, bijvoorbeeld in relatie tot bestaande arbeidsverhoudingen, loon en uitkeringen, en arbeidsomstandigheden. Maatregelen op dit vlak – bijvoorbeeld in de vorm van overheidsingrijpen - vereisen nauwe samenwerking en afstemming met werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers, maar ook met uitvoeringsorganisaties en andere overheden. Het kabinet onderzoekt in hoeverre maatregelen in aanloop naar en na afloop van een conflict noodzakelijk en mogelijk zijn.

Het voorbereiden op de opvang van grote groepen mensen als gevolg van een dreiging of conflict. Deze migratiestromen zetten druk op vitale infrastructuur en voorzieningen zoals gezondheidszorg, huisvesting en onderwijs. Om verstoring van het dagelijkse leven te minimaliseren, moet de opvang van grote groepen uit EU- of NAVO-landen, die tijdelijke bescherming krijgen, worden gescheiden van het reguliere asielproces. Dit verhoogt de weerbaarheid van de migratieketen en zorgt voor een efficiëntere verdeling van verantwoordelijkheden. Cruciaal hierbij is logistieke ondersteuning zoals registratie om flexibiliteit te behouden. Nederland heeft eerder aangetoond vluchtelingen te willen opvangen, maar langdurige migratiestromen kunnen het draagvlak onder druk zetten. Het kabinet moet daarom inzetten op een robuuste, flexibele migratieketen en voldoende financiële middelen vrijmaken om de belasting op voorzieningen te beperken.

Generieke maatregelen om beter om te kunnen gaan met een situatie wanneer zich schaarste voordoet, rekening houdend met de continuïteit van de samenleving en militaire operaties. Bijvoorbeeld bij tekorten aan producten (bijv. medicijnen en water), grondstoffen, personeel en capaciteit (bijvoorbeeld vervoerscapaciteit of mobiele netwerken). Hiervoor zullen kennis en instrumenten moeten worden ontwikkeld om – indien noodzakelijk – te kunnen sturen op de verdeling van schaarste.

Het zorgdragen van de continuïteit en de bescherming van onderwijs en onderzoek, media, culturele instellingen en activiteiten en het beschermen van cultureel erfgoed, zodat het dagelijks leven zoveel mogelijk in normale vorm door kan gaan in geval van dreiging en in tijden van een conflict.

Spoor 1 | Pijler 1 | Pijler 2 | Pijler 3 | Pijler 4

Pijler 2 Een parate en veerkrachtige samenleving

Ontwrichtende hybride aanvallen of een militair conflict hebben grote invloed op ons dagelijks leven. Ook als het conflict zich niet direct in Nederland afspeelt. Denk aan langdurige uitval van stroom, schaarste van drinkwater en voedsel of zelfs verwoesting van onze infrastructuur. Dit raakt onze vrijheid en zet ons leven op z'n kop.

Logischerwijs leidt zo'n situatie tot bezorgdheid en hulpvragen, en in sommige gevallen misschien wel tot maatschappelijke onrust. Tegelijkertijd moeten we beseffen dat overheid, zowel nationaal als decentraal, dan niet altijd de hulp en zorg kan leveren die we gewend zijn, zeker in de eerste paar dagen. Ieders inzet is nodig om de samenleving te laten draaien, met oog voor ieders kunnen en voor de diversiteit in de maatschappij.

De overheid moet erop kunnen vertrouwen dat de samenleving tijdelijk of gedeeltelijk zonder haar kan. Het is daarom belangrijk dat de samenleving meer inzet op zelfredzaamheid, zodat iedereen een beter voorbereid is op dergelijke omstandigheden. Doordat mensen en bedrijven zelf beter zijn voorbereid om de eerste klap op te kunnen vangen of doordat er voldoende netwerken zijn waarbinnen hulp (aan elkaar) georganiseerd kan worden.

Voor een parate en veerkrachtige samenleving zal de maatschappij meer betrokken worden bij noodzakelijke voorbereiding op crisis en conflict. Zodat we allemaal weten wat we nu moeten doen, voor als het onverhoopt mis gaat. Een robuust Nederland maken we immers samen.

Voor een parate en veerkrachtige samenleving moeten we werken aan:

Duidelijke en geïntensiveerde overheidscommunicatie over de dreiging zodat de samenleving wéét waar we ons op voorbereiden. Dit kan ook thematisch, bijvoorbeeld met overheidscommunicatie over hoe desinformatie te herkennen of over handelingsperspectieven zodat mensen kunnen omgaan met bijvoorbeeld langdurige uitval van stroom, (voedsel)tekorten of schade.[2]

Adequate communicatie en alerteringssystematiek om alle inwoners te waarschuwen in geval van gevaar. Hiervoor moeten de communicatie- en informatiesystemen redundant zijn. Daarom onderzoeken we wat een hybride en conflictscenario betekent voor alertering van de bevolking via NL-alert en of er aanvullende opties nodig zijn. Om ruimte te creëren voor zorgvuldige besluitvorming over de vervolgrichting van het Waarschuwings- en Alarmeringssysteem (het WAS) wordt de huidige wijze van onderhoud van het WAS tijdelijk gecontinueerd voor de duur van twee jaren vanaf 1 januari 2026.

Het actualiseren van het handelingsperspectief ten aanzien van schuilen en evacueren. Hierbij kijken we naar de hedendaagse dreigingscontext en de specifieke eisen vanuit hybride dreigings- en conflictscenario's, waarbij het besluit uit 1990 tot beëindiging van het stimuleringsbeleid van het Rijk ten aanzien van openbare schuilgelegenheden als vertrekpunt geldt.

2 Meer informatie vindt u in de passage onder 'Communicatie over dreiging en handelingsperspectief' in de Kamerbrief Weerbaarheid tegen Militaire en Hybride Dreigingen.

Spoor 1 | Pijler 1 | Pijler 2 | Pijler 3 | Pijler 4

Een landelijk platform of netwerk weerbare samenleving om traditionele hulpverleners, (vrijwilligers)organisaties en bedrijven te verbinden ter voorbereiding op grote verstoringen, uitval en ramp- en crisisscenario's, waaronder een conflict. Hierbij activeren we de samenleving door onder ander het koppelen van partners en (burger)initiatieven, het ontsluiten van kennis en het benoemen van ontwikkelpunten en barrières. Dit moet samen met onder andere veiligheidsregio's, (mede-)overheden, uitvoeringsinstanties, andere maatschappelijke en crisispartners, bedrijven en kennisinstituten.

Het verder vormgeven van burgerhulpverlening, waarbij ook gekeken wordt naar de specifieke eisen vanuit hybride dreigings- en conflictscenario. Hierbij is versterkte samenwerking met maatschappelijk organisaties en aansluiting op bestaande (lokale) initiatieven noodzakelijk. Deze maatschappelijke organisaties zijn onmisbaar bij het mobiliseren van vrijwilligers of het bieden van noodhulp, en daarmee van groot belang voor onze zelfredzaamheid. Het kabinet kan dit alleen maar aanmoedigen en zal zich inzetten om samenwerking te versterken.

Maatschappijbreed oefenen, trainen en opleiden in relatie tot een conflict, zoals met langdurige uitval van stroom of mobiele netwerken en internet. Daarvoor is niet alleen inzet nodig van de verschillende (nationale en internationale) overheidslagen binnen de bestaande crisisstructuren, maar juist ook van burgers, bedrijven (vitale infrastructuur) en maatschappelijke organisaties. Hierbij zal op verzoek van de Kamer tevens gekeken moeten worden naar een uitbreiding en doorontwikkeling van de Leergang Leiderschap in Nationale Veiligheid.[3]

Vergroten van jongerenparticipatie voor een weerbare samenleving, waarbij we leren van bestaande initiatieven en evidence based interventies op het gebied van jongerenparticipatie, zoals het programma Maatschappelijke Diensttijd (MDT).

Verstevigen (crisis)capaciteit van het postennetwerk voor het verlenen van consulaire hulp en ondersteuning aan Nederlanders bij crisissituaties in het buitenland, mede door (inter)nationale samenwerking op het gebied van crisisbeheersing. Daarbij staat de eigen verantwoordelijkheid van Nederlanders centraal, waarin het reisadvies en de informatieservice (Nederland Wereldwijd) een belangrijk (communicatie)kanaal is aan Nederlanders over de risico's ter plaatse. Een door de overheid georganiseerde consulaire evacuatie is daarbij geen vanzelfsprekendheid en alleen een uiterste mogelijkheid als de situatie levensgevaarlijk is, als er geen andere zelfstandige en/of commerciële mogelijkheden meer zijn om het gebied te verlaten én als de evacuatie praktisch haalbaar en veilig uitvoerbaar is.

3 De toezegging van de Minister van Justitie en Veiligheid om in de Kamerbrief Weerbaarheid tegen Militaire en Hybride Dreigingen in te gaan op de uitbreiding van Leergang Nationale Veiligheid. Toezegging gedaan in het commissiedebat Nationale Veiligheid, Brandweer en Crisisbeheersing op 4 juni 2024.

Pijler 3 De Nederlandse democratie, rechtsstaat en overheid blijven overeind

Kwaadwillenden hebben er baat bij om onze democratie, de rechtsstaat en overheid te ontregelen en daarmee onze democratische rechtsorde te bedreigen. Als onderdeel van hybride conflictvoering kunnen statelijke actoren diverse middelen inzetten, zoals sabotage, spionage, desinformatie en ongewenste inmenging om de Nederlandse bevolking te beïnvloeden. Nederland is nu al doelwit van hybride aanvallen zoals spionage-activiteiten, het hacken van gevoelige informatie of persoonsgegevens en cyberaanvallen gericht op het platleggen van netwerk- en informatiesystemen.

Daarom is het van belang om de hybride dreiging te kennen, hybride conflictvoering zoveel mogelijk te voorkomen en krachtig te kunnen reageren als een aanval onverhoopt toch plaatsvindt. Met de doorontwikkeling van de aanpak Statelijke Dreigingen wordt hier in 2025 invulling aan gegeven. Enerzijds als afschrikking en anderzijds omdat ondermijning van Nederland niet mag lonen. Internationale samenwerking is hierbij onmisbaar.

Door pogingen om onze democratie, rechtsstaat en overheid te ontregelen, neemt het risico op extremisme, radicalisering en polarisatie toe. Juist in een situatie dat vertrouwen in de overheid gewenst is en de overheid er moet staan. Het openbaar bestuur zal moeten blijven functioneren en grondrechten zullen zoveel mogelijk moeten worden gewaarborgd.

In het kader van het beschermen van onze democratie en rechtsstaat zal er gewerkt moeten worden aan een proactieve aanpak:

Een sterke responsmogelijkheid van Nederland tegen hybride conflictvoering, waaronder de doorontwikkeling van het Rijksbreed Responskader. Dit instrument geeft de overheid het vermogen om – met verschillende middelen - krachtig te reageren richting een kwaadwillende statelijke actor met enerzijds het doel om de actor af te schrikken en deze te bewegen haar activiteiten te staken, anderzijds met het doel de acties van de agressor te mitigeren dan wel de mogelijkheid ontzeggen nog langer de acties uit te voeren. Dit betreft een breed scala aan diplomatieke en technische maatregelen.

Een sterker geopolitiek handelingsvermogen door internationale samenwerking te intensiveren, zowel bilateraal als in EU-, NAVO- en VN-verband. Het postennetwerk helpt bij het versterken van de Nederlandse informatiepositie door zowel het faciliteren van kennisuitwisseling als het signaleren en duiden van potentiële dreigingen. Daarnaast zet Nederland zich in voor het voorkomen en beheersen van conflict door middel van diplomatieke inspanningen, ook in relatie tot de agressor, om mogelijkheden voor (multilaterale) samenwerking op basis van gedeelde belangen te blijven identificeren.

Spoor 1 | Pijler 1 | Pijler 2 | Pijler 3 | Pijler 4

Proactieve inzet op het tegengaan van hybride dreigingen zoals sabotage en (cyber)spionage. Ditzelfde geldt in het domein van kennisveiligheid en het digitale domein. Door het verbeteren van het integrale beeld van de (potentiële) hybride dreiging, het voorkomen en mitigeren van kwetsbaarheden als spionage, sabotage, statelijke inmengingen of (heimelijke) beïnvloeding en het vergroten van het vermogen van de overheid om "terug te duwen" of "terug te slaan" als respons op hybride conflictvoering. Enerzijds als afschrikking en anderzijds omdat ondermijning van Nederland niet mag lonen. Met de doorontwikkeling van de aanpak Statelijke Dreigingen wordt hier in 2025 invulling aan gegeven. Daarnaast is het van belang dat er gewerkt wordt aan een sterker geopolitiek handelingsvermogen door internationale samenwerking te intensiveren, zowel bilateraal als in EU-, NAVO- en VN-verband.

Een sterke inlichtingenpositie en zicht op de dreiging is van doorslaggevend belang om een proactieve inzet op het tegengaan van hybride dreigingen als sabotage en (cyber)spionage mogelijk te maken. Daarmee kunnen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten dergelijke typen (ongekende) dreigingen tegen de nationale veiligheid en de democratische rechtsorde tijdig onderkennen en zo nodig voorkomen of verstoren. Anticiperend op potentiële schaarste, verdringingseffecten en rekening houdend met de mogelijkheid dat AIVD of MIVD-inzet versneld moet worden geïntensiveerd. Hierbij dient ten eerste de rechtsstatelijkheid van de inzet van de bevoegdheden door de diensten ook tijdens uitzonderlijke omstandigheden, geborgd te blijven. Ten tweede moeten de diensten in staat worden gesteld (ongekende) dreigingen tegen de nationale veiligheid en de democratische rechtsorde tijdig te kunnen onderkennen en zo nodig te voorkomen of te verstoren.

Dat betekent dat de AIVD en MIVD, met het oog op de wettelijk verankerde taakuitvoering, de inzet versneld moeten kunnen intensiveren tegen (acute) dreigingen die één of meer nationale veiligheidsbelangen aantasten. Daar kan al sprake van zijn in de aanloop naar of tijdens de voorfase van een conflict. Bezien wordt op welke wijze bestaande wettelijke kaders betreffende de taken en bevoegdheden toepasbaar zijn om een dergelijke intensivering op een verantwoorde wijze mogelijk te maken.[4] Naast het inzichtelijk maken van de dreiging door inlichtingenonderzoek dragen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten bij aan het verhogen van de weerbaarheid van de overheid, vitale sectoren, kennisinstellingen en (delen van) het bedrijfsleven. Daartoe wordt ingezet op versterking van de bewustwording van de gevaren van (cyber)spionage, sabotage en kennisdiefstal en advisering over adequate veiligheidsmaatregelen. Dat laatste doet de AIVD door middel van het opstellen van dreigingsbeelden en (veiligheids)adviezen.

Proactief optreden tegen (heimelijke) beïnvloeding. Het tegengaan van ongewenste (heimelijke) vormen van buitenlandse beïnvloeding die het functioneren van de democratische rechtsstaat ondermijnen is een belangrijke onderdeel van het tegengaan van hybride dreigingen. Het gaat dan bijvoorbeeld om activiteiten gericht op het beïnvloeden van maatschappelijke sentimenten, zoals het verspreiden van desinformatie door statelijke actoren[5], maar ook om al dan niet heimelijke activiteiten die de integriteit van ons politieke en bestuurlijke stelsel ondermijnen. We dragen zorg voor een weerbaar en integer bestuur, politiek stelsel en publiek debat. Vertrouwen in de overheid vraagt onafhankelijke controle door journalisten. In de aanpak voor maatschappelijke weerbaarheid erkennen we daarom het belang van de continuïteit van onafhankelijke journalistiek.

4 De toezegging van de Minister van Justitie en Veiligheid om in de Kamerbrief Weerbaarheid tegen Militaire Dreigingen in te gaan op de bevoegdheden die nodig zijn om Nederland weerbaarder te maken in een preconflictfase. Toezegging gedaan in het debat over de weerbaarheid van de Nederlandse samenleving tegen ondermijnende activiteiten vanuit het buitenland van 30 mei 2024.

5 Zoals aangekondigd in de Voortgangsbrief Rijksbrede strategie voor de effectieve aanpak van desinformatie, gaat het ministerie van BZK een brede verkenning uitvoeren kwetsbaarheden in het open publieke debat, waaronder de wijze waarop desinformatie de Nederlandse democratische rechtsstaat in de breedte kan beïnvloeden.

Spoor 1 | Pijler 1 | Pijler 2 | Pijler 3 | Pijler 4

Om ervoor te zorgen dat de overheid ook in aanloop naar en tijdens een potentieel militair conflict kan functioneren, is het van groot belang dat het openbaar bestuur – zowel op nationaal als decentraal niveau - kan doorwerken en grondrechten zo veel mogelijk worden gewaarborgd, daarom zal er gewerkt worden aan:

Veilige en schokbestendige overheidsprocessen en bedrijfsvoering. Om ervoor te zorgen dat de continuïteit van de overheid zo goed mogelijk is verzekerd, de democratische controle plaats kanblijven vinden, het openbaar bestuur kan doorwerken, er toegang is tot onafhankelijke rechtspraak en grondrechten zo goed mogelijk worden gewaarborgd, is inzet nodig om overheidsprocessen en bedrijfsvoering schokbestendig te maken. Essentiële processen en systemen moeten daarom voldoende robuust en redundant worden gemaakt. Denk aan basisregistraties, Rijkshuisvestingsbeleid en (interne) overheidscommunicatie.

Instandhouding van de democratische rechtsorde en onafhankelijke rechtspraak. Met de rechtspraak een kader creëren voor zaaksafhandeling in de aanloop naar en tijdens een potentieel conflict. De rechtspraak is in voorkomend geval immers mogelijk genoodzaakt keuzes te maken en prioriteiten te stellen bij zaaksafhandeling.

Continuering van ons financiële uitkerings- en belastingsysteem en beschikbaarheid van eigen financiële middelen, toegang tot de schuldenmarkt, bescherming van overheidsvoorzieningen zoals sociale zekerheid tegen digitale verstoringen, en beschermen van bedrijven en werkenden die door de omstandigheden hun werk niet op dezelfde manier kunnen doen.

Het integraal bezien van de noodzakelijke redundantie t.a.v. informatie- en communicatiesystemen, inclusief de doorontwikkeling van de noodcommunicatievoorziening, zodat indien onverhoopt alle reguliere communicatie uitvalt, overheids- en andere belangrijke partners met elkaar kunnen blijven communiceren in het kader van de (bestuurlijke) crisisbesluitvorming.

Omgang met schaarste: De overheid moet in staat zijn om diensten en personeel te kunnen prioriteren wanneer er schaarste optreedt of wanneer taken en bevoegdheden verschuiven naar decentraal niveau. De overheid brengt in kaart wat er nodig is om de continuïteit van een basisniveau van overheidsoptreden te kunnen borgen en hoe hierin geprioriteerd kan worden. De meest noodzakelijke overheidsprocessen moeten blijven draaien.

Een versterkte crisisstructuur en –besluitvorming: met goede aansluiting op lokale, sectorale, nationale, Europese en internationale en militaire crisisstructuren. Intensievere grensoverschrijdende samenwerking, inclusief de mogelijkheid tot (gerubriceerde) informatie-uitwisseling, is daarbij nodig.[6]
In de planvorming en oefeningen moet specifiek rekening gehouden worden met een conflict. Er wordt daarom ingezet op de ontwikkeling van verschillende crisisplannen.[7] De continuïteit van de crisiscoördinatie en besluitvorming en de betrokkenheid uitvoerings- en maatschappelijke organisaties dienen bij een conflict zeker gesteld te zijn. Lessen uit het onderzoek van de Onderzoeksraad voor Veiligheid naar de aanpak van de Coronacrisis worden hier bij betrokken.[8]

6 Kamerbrief voortgang crisisbheersing d.d. 14 december 2023 Kamerstuk 29517 nr. 251, Ontwikkelingen in het Stelsel van Crisisbeheersing.
7 Conform motie erkens/ dassenKamerstuk 36410-X nr. 45 – PM verwijzing landelijke agenda crisisbeheersing, Motie Erkens/Dassen.
8 TK 2023-2024, 25295, nr. 2173 Kamerstuk 25295 nr. 2173, Aanpak Coronacrisis Deel 3: januari 2020–september 2022, Onderzoeksraad voor de Veiligheid.

Spoor 1 | Pijler 1 | Pijler 2 | Pijler 3 | Pijler 4

Het onderzoeken van mogelijkheden voor structurele civiel-militaire crisiscoördinatie, besluitvorming en aansturing: zowel Defensie als de samenleving doen ten tijden van een militaire dreiging een beroep op dezelfde beperkte capaciteiten, ruimte, producten en diensten. Daarnaast zal het noodzakelijk zijn de uitvoering van bepaalde militaire operaties, zoals grootschalige militaire verplaatsingen, af te stemmen of coördineren met civiele autoriteiten om de militaire operaties soepel te laten verlopen en een eventuele impact op de Nederlandse samenleving te mitigeren. Besluiten in het civiele domein hebben om die reden invloed op het optreden van de krijgsmacht en andersom hebben besluiten ten behoeve van het militair optreden invloed op de samenleving. Dit vraagt onder andere om deconflictering, prioritering en intensieve samenwerking.

Een passend wettelijk kader, inclusief afwegingskader en communicatie hierover richting de samenleving, ook in aanloop naar een conflict. Bezien wordt of er binnen het staatsnoodrecht en het reguliere recht leemten zijn die gedicht moet worden. Het kan daarbij bijvoorbeeld gaan om eventueel aanvullende bevoegdheden of inzetmogelijkheden, gegeven specifieke dreiging- en conflictscenario's. Daarnaast wordt onderzocht of het staatsnoodrecht voldoende toepasbaar is in onze gedigitaliseerde samenleving.

Pijler 4 Een weerbare economie

Een militair conflict of hybride aanval kan de Nederlandse economie en buitenlandse handel ernstig verstoren. Het is cruciaal dat de economie in zo'n geval zoveel mogelijk blijft draaien. Dat zorgt ervoor dat we in onze basisbehoeften – zoals voedselzekerheid, energie en gezondheidszorg – kunnen blijven voorzien. Bovendien ondersteunt een draaiende economie de inzet van de krijgsmacht. Dit kan betekenen dat bepaalde sectoren of bedrijven hun productie en middelen moeten aanpassen om strategische doelen te ondersteunen. Bedrijven kunnen bijvoorbeeld worden gevraagd om prioriteit te geven aan de productie van goederen en diensten die essentieel zijn voor verdediging, zoals voedsel, medische benodigdheden, transportmiddelen en militaire uitrusting.

Overeind blijven in een grimmiger, turbulenter en fragmenterende wereld vergt kostbare inspanningen en scherpe keuzes.[9] Als de leveringszekerheid van cruciale producten of diensten onder druk komt te staan, is overheidsingrijpen vaak noodzakelijk. Daarbij is het van belang dat de maatregelen zowel doelmatig als proportioneel zijn. Het is wenselijk dat de overheid vroegtijdig optreedt met minimale marktverstoring.

Het kabinet zet zich daarom in om de weerbaarheid van de Nederlandse economie tegen schokken te vergroten. Het bedrijfsleven heeft hierbij een essentiële rol, omdat bedrijven zelf verantwoordelijk zijn voor de inrichting van hun eigen waardeketens.

Nederland heeft een open economie waarin het verdelen van schaarste grotendeels aan de markt wordt overgelaten.

Deze open, concurrerende en innovatieve economie zorgt voor veel welvaart en maakt publieke voorzieningen mogelijk, zoals goed onderwijs, toegankelijke gezondheidszorg en een sterke defensie.Tegelijkertijd brengt deze openheid afhankelijkheden van het buitenland met zich mee. Dat wordt risicovol wanneer een product, dienst of technologie cruciaal is voor het waarborgen van publieke belangen en er een groot risico is op leveringsonderbrekingen. Als bedrijven zulke risico's in hun ketens onvoldoende beheersen, kan de overheid besluiten in te grijpen. Hierbij staan doelmatigheid en proportionaliteit centraal.

In het kader van een weerbare economie, zal er gewerkt worden aan:

Weerbaarheid van overheid en bedrijfsleven. Het kabinet zet in op een nauwere samenwerking tussen de overheid en het bedrijfsleven om gezamenlijk de weerbaarheid van de economie te versterken. In tijden van schaarste, verstoringen of schade is het cruciaal om ons verdienvermogen op peil te houden en te zorgen voor continuïteit van essentiële economische processen. Het financieel systeem van de overheid moet eveneens robuust zijn, zodat overheidsinkomsten en uitgaven niet in gevaar komen. Daarnaast zal worden geïnventariseerd welke rol bedrijven kunnen spelen tijdens een militair conflict. Ook zal worden onderzocht hoe het bedrijfsleven kan bijdragen aan het waarborgen van de economische continuïteit in tijden van crisis. De invoering van het wetsvoorstel inzake de weerbaarheid van defensie- en veiligheid-gerelateerde industrie (WWDVI) is een belangrijke stap in dit proces.[10]

9 Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, WRR-rapport nr. 109 Nederland in een fragmenterende wereldorde, 2024.
10 Kamerstuk 31125 nr. 132. De ministers van Defensie en Economische Zaken krijgen hiermee de mogelijkheid om een beperkt aantal ondernemingen te sturen op strategische voorraden en de bevoorradingsketen. Daarnaast krijgen de ministers de mogelijkheid een beperkt aantal ondernemingen te sturen op: 1. de ontwikkeling van nieuwe technologie of productiemethoden, 2. het betrekken van specifieke toeleveranciers, kennisinstellingen of andere partijen, 3. het ter beschikking stellen van bedrijfsmiddelen, 4. het in stand houden van productiemethoden of -faciliteiten, 5. het verrichten van diensten inzake onderhoud en modernisering van gedateerde systemen en 6. het bij voorrang uitvoeren van opdrachten van Defensie. Hiermee biedt de wet na inwerkingtreding een juridische basis om de (toe)levering van defensiematerieel te garanderen.

Spoor 1 | Pijler 1 | Pijler 2 | Pijler 3 | Pijler 4

Versterken van productiecapaciteit in Nederland ten behoeve van productiezekerheid tijdens een conflict. Om de leveringszekerheid van cruciale militaire goederen te waarborgen, wordt gekeken naar voorraden van kritieke grondstoffen en het versterken van strategische productiecapaciteit, met name met name in sectoren die van vitaal belang zijn voor nationale veiligheid en economische continuïteit. Bedrijven die binnen de reikwijdte van het wetsvoorstel vallen kunnen in geval van militaire dreiging worden gevraagd hun productieprocessen aan te passen om prioriteit te geven aan de productie van essentiële goederen en diensten, zoals voedsel, medische hulpmiddelen, transportmiddelen en militaire uitrusting.

Continue inzet op onze economische veiligheid. De overheid blijft zich inzetten voor het waarborgen van de economische veiligheid van Nederland door risico's voor de nationale veiligheid te identificeren en te mitigeren. Dit omvat onder meer het voorkomen van ongewenste buitenlandse investeringen en overnames van bedrijven die actief zijn in vitale sectoren of gevoelige technologieën. Er wordt tevens gewerkt aan het tegengaan van het weglekken van gevoelige kennis, zowel op nationaal niveau als binnen de EU. Ook wordt ingezet op het bevorderen van de positie van strategische sectoren en technologieën.

Zekerstellen van de robuustheid van het betaal- en effectenverkeer. Om de continuïteit van financiële diensten te waarborgen, wordt er gewerkt aan de robuustheid van het betaal- en effectenverkeer, zodat geldstromen beschikbaar blijven voor zowel de kapitaalmarkten als de burger.

Het in kaart brengen van de risico's van strategische afhankelijkheden in productieketens, en waar nodig de risico's verminderen, bijvoorbeeld door het stimuleren van diversificatie en circulariteit, het versterken van onze industrie, of het onderzoeken van voorraadvorming. De interdepartementale Taskforce Strategische Afhankelijkheden speelt hierin een ondersteunende en aanjagende rol. Marktpartijen zijn primair zelf verantwoordelijk voor het mitigeren van risicovolle strategische afhankelijkheden, met een ondersteunende rol van de overheid. Het is van belang om telkens een gedegen afweging te maken van de noodzaak en mate van overheidsingrijpen. Indien meer invasief overheidsingrijpen nodig wordt bevonden, zijn doelmatigheid en proportionaliteit van belang. Vroegtijdig optreden met zo min mogelijk marktverstoring geniet dan de voorkeur.

Het versterken van het MKB binnen kritieke sectoren. In tijden van crisis spelen MKB-bedrijven een cruciale rol door hun flexibiliteit en vermogen om snel te schakelen. Ze kunnen hun productieprocessen aanpassen om strategische sectoren te ondersteunen en bijdragen aan het behoud van essentiële goederen en diensten, zoals voedsel, gezondheidszorg en transportmiddelen. Tegelijkertijd is het MKB kwetsbaarder voor crises en verstoringen, waardoor het noodzakelijk is om MKB-bedrijven goed voor te bereiden. Het vergroten van het risicobewustzijn binnen het MKB, evenals nauwe samenwerking tussen MKB-bedrijven, grotere bedrijven en de overheid, is essentieel om de weerbaarheid van deze bedrijven verder te versterken.

Spoor 2

Pijler 5

Pijler 6

Pijler 5 Het beschermen en verdedigen van het eigen en bondgenootschappelijk grondgebied

Gezien de verslechterde veiligheidssituatie blijven investeringen in de krijgsmacht noodzakelijk. Om voorbereid te zijn op een conflict moet de militaire paraatheid worden versterkt. Dit draagt bij aan de drie strategische doelstellingen van Defensie: afschrikken en voorbereid zijn op een grootschalig conflict, klaar zijn voor het gevecht van de toekomst en veranderende dreigingen, en klaar zijn voor het uitvoeren van nationale taken.[11] Daarnaast zijn de hierboven beschreven opgaven t.b.v. maatschappelijke weerbaarheid voor Defensie van groot belang. Een gebrek aan maatschappelijke weerbaarheid kan de capaciteit van Defensie onder druk zetten, of in het ergste geval de militaire inzet ondermijnen. Als burgers bijvoorbeeld niet in staat zijn om zichzelf voor 72 uur te redden in een noodsituatie, zal Defensie mogelijk steun moeten leveren, ondanks eventuele militaire prioriteiten. Er zijn al diverse initiatieven ontwikkeld, zoals de Landelijke Agenda Crisisbeheersing en het Landelijk Crisisplan Militaire Dreigingen, die bijdragen aan zowel de militaire paraatheid als de maatschappelijke weerbaarheid.

Na decennia van bezuinigingen zijn investeringen in Defensie de afgelopen jaren, en in het bijzonder sinds de Russische invasie van Oekraïne, fors toegenomen. Het huidige kabinet brengt de defensie-uitgaven structureel naar minimaal twee procent van het bruto binnenlands product (bbp). Tegelijkertijd is duidelijk dat met deze twee procent niet voldaan kan worden aan alle capaciteitsbehoeften van de NAVO, die nodig zijn om de hoge risico's bij het uitvoeren van de nieuwe militaire plannen van het bondgenootschap te verlagen.

Hoewel deze investeringen een stap in de goede richting zijn, hebben we nog een lange weg te gaan. Voor Defensie is het cruciaal dat er nu afspraken worden gemaakt en voorbereidingen worden getroffen, zodat dit niet tot obstakels leidt tijdens een daadwerkelijk conflict.

Het kabinet zet zich daarom in voor:

Het voortzetten van de groeilijn, onder andere door wettelijk te verankeren dat structureel minimaal twee procent van het bbp aan Defensie wordt besteed, conform de NAVO-norm. Het wettelijk vastleggen van een minimaal percentage biedt Defensie meerjarige zekerheid om langdurige verplichtingen aan te gaan. Dit draagt direct bij aan een krijgsmacht die in staat is om op te treden in huidige en toekomstige veiligheidssituaties. Om de wettelijke verankering te realiseren is inmiddels een traject gestart.

Wet- en regelgeving die voorbereiding op een militair conflict door Defensie mogelijk maakt en die bijdraagt aan afschrikking. De huidige wet- en regelgeving is ingericht voor voornamelijk vredestijd, terwijl Nederland zich helaas in een grijze zone tussen vrede en oorlog bevindt. Om haar taken goed uit te kunnen voeren en Nederland veilig te kunnen houden, werkt Defensie met partners aan passende wet- en regelgeving.

Het vastleggen welke nationale taken Defensie kan c.q. moet (blijven) uitvoeren in aanloop naar en tijdens een conflict en verkennen hoe geconstateerde tekortkomingen kunnen worden opgevuld. Op basis van operationele mogelijkheden dienen hierover bestuurlijke en politieke afspraken te worden gemaakt.

11 Kamerstuk 36592 nr. 1, Defensienota 2024.

Spoor 2

Pijler 5

Pijler 6

Het waar nodig verduidelijken en aanvullen van politieke, bestuurlijke en operationele verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor tijdens een conflictsituatie. Op dit moment werkt Defensie aan het ontwikkelen van een Landelijk Crisis Plan Militaire Dreigingen wat inzicht gaat bieden in dit vraagstuk.

Het vergroten van de betrokkenheid van de samenleving bij de krijgsmacht door het invoeren van een dienmodel dat Defensie in staat stelt om op en af te schalen al naar gelang de dreiging en het uitbreiden van het reservistenbestand en het aantal dienjaarmilitairen om het grote personeelstekort (gedeeltelijk) te mitigeren.[12] Daartoe werkt Defensie aan de uitwerking van een vrijwillige enquête onder jongeren om de betrokkenheid en de instroom te vergroten. Daarnaast wordt ook gewerkt aan het uitbreiden van het programma Defensity College.

Het ten alle tijden kunnen voorzien in informatie aan de Nederlandse samenleving. Daarbij is het belangrijk dat Defensie beschikt over een robuust online platform voor informatieverstrekking over Defensieactiviteiten aan de samenleving, dat ook in crisissituaties operationeel blijft. Het platform verbetert (na verdere updates) ook de interactie tussen Defensie en de samenleving.

Het zekerstellen van energiezekerheid van defensielocaties en –materieel, waardoor Defensie beter voorbereid is op – en weerbaar is tegen - verstoringen door bijvoorbeeld cyberaanvallen.

Het verkennen van en inzetten op analoge alternatieven voor verschillende digitale systemen van Defensie. Hiervoor zullen opleidingen en middelen, bijvoorbeeld analoge kaarten en kompassen, weer tot het standaard pakket moeten behoren.

Het versterken van de (operationele) slagkracht van de krijgsmacht en de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in het cyberdomein, waarbij specifiek gezorgd wordt dat de krijgsmacht zowel eigenstandig als geïntegreerd militaire cybercapaciteiten kan inzetten.

De versterking van de cyberverdediging van Defensienetwerken en -infrastructuur, conform de NATO Cyber Defence Pledge.

Bijdragen aan een betere synergie tussen de NAVO en de EU wat betreft crisismanagement, weerbaarheidsvraagstukken en een Artikel 5 situatie om civiele en militaire inzet beter op elkaar aan te laten sluiten. Dat gaat onder andere over het opzoeken van synergiën tussen de NAVO Resilience Objectives en de EU Disaster Resilience Goals. Het omvat ook het zoeken van aansluiting tussen de aankomende EU Preparedness Union Strategy en NAVO-initiatieven.

12 Kamerbrief 'Een dienmodel dat past bij een schaalbare krijgsmachtskrijgsmacht', BS2024015423, 3 juni 2024.

Spoor 2 | Pijler 5 | Pijler 6

Pijler 6 Het waarborgen van civiele ondersteuning aan de krijgsmacht bij de uitoefening van de militaire taak

Als land grenzend aan de Noordzee en toegangspoort tot het Europese binnenland, vervult Nederland binnen het NAVO-bondgenootschap een belangrijke rol als knooppunt en doorvoerland voor militair materieel en troepen, bijvoorbeeld via de havens van Rotterdam of Vlissingen. Dit geldt nu al, bijvoorbeeld tijdens grootschalige NAVO-oefeningen, en zal nog meer gelden in aanloop naar en tijdens een conflict. Onze rol als doorvoerland wordt getest bij het verplaatsen van militair materieel en troepen via onze (lucht)havens, wegen, spoorwegen, rivieren en de Noordzee. Dit zal grote impact hebben op het gewone weg-, lucht-, water- en treinverkeer en de import en export van goederen.

Een militair conflict zal bovendien vragen om voldoende mensen en middelen, terwijl de arbeidsmarkt krap is, de ruimte in Nederland schaars en onze middelen beperkt. Het is waarschijnlijk dat de maatschappij en krijgsmacht tijdens een conflict dezelfde schaarse mensen, middelen en capaciteiten moeten delen en dat er een afweging moet worden gemaakt tussen de behoefte van de maatschappij en de krijgsmacht. Dit kan betekenen dat er in het uiterste geval moet worden geprioriteerd.[13] Zo is er in Nederland ruimte nodig voor woningen of noodopvang, maar heeft Defensie ook behoefte aan ruimte voor militaire oefeningen, het stationeren van (bondgenootschappelijke) troepen en de opslag van militair materieel. Ook kan er verdringing optreden in menskracht, bijvoorbeeld wanneer reservisten worden opgeroepen voor de krijgsmacht, terwijl zij ook een vitaal civiel beroep uitoefenen. Daarnaast zal Nederland tijdens een conflict worden gevraagd om grootschalige opvang van- en medische zorg voor (militaire) gewonden te faciliteren, wat uiteenlopende gevolgen zal hebben voor de gewone zorg, in het bijzonder met betrekking tot continuïteit, prioritering en verdringing. Slagvaardige, wendbare en opschaalbare (nood)zorg is dan nodig, ook als sprake is van een (langdurige) verstoring of conflict.

Om ondersteuning te bieden aan de verdediging van ons land en dat van onze bondgenootschappen, en tegelijkertijd de maatschappij door te laten draaien, is het nodig dat we om kunnen gaan met verdelingsvraagstukken, inclusief de daarbij horende ethische aspecten.

Het kabinet zet zich daarom in voor:

Het in kaart brengen van de precieze behoefte van Defensie ten aanzien van civiele ondersteuning in aanloop naar en tijdens een conflict en vervolgens het zekerstellen daarvan. Dit heeft betrekking op verschillende terreinen, waaronder transport, voedsel, infrastructuur, gezondheidzorg, energievoorzieningen, internet en mobiele netwerken. Daarbij moet rekening worden gehouden met lopende en nog niet-afgeronde trajecten zoals het NAVO Force Model en bijhorende eisen, het nieuwe Host Nation Support concept van de NAVO, het Landelijk Crisisplan militaire dreigingen en het Nationaal Defensie Plan Kritieke Infrastructuur. Omdat er sprake is van een wisselwerking, spant het kabinet zich er ook voor in om te onderzoeken wat het beroep van Defensie op de civiele overheids- en hulpverleningsorganisaties zoals de politie en de veiligheidsregio's (waaronder de brandweer) betekent voor de gewenste aanwezige slagkracht van die organisaties.

13 Zoals ook beschreven in de NAVO Resilience Objectives.

Spoor 2 | Pijler 5 | Pijler 6

Het realiseren van een schaalbare krijgsmacht die in staat is om capaciteiten (personeel, materieel, infrastructuur, en kennis) uit zowel de Defensieorganisatie alsook de samenleving in korte tijd in te zetten. De krijgsmacht moet daartoe snel kunnen opschalen indien nodig en afschalen waar mogelijk, waarbij een partnerschap met de civiele overheids- en hulpverleningsorganisaties zoals de politie en de veiligheidsregio's (waaronder de brandweer) en de verschillende maatschappelijke partijen, waaronder lokale overheden, bedrijven en uitvoeringsorganisaties cruciaal is.

Het verkennen van mogelijkheden ten aanzien van prioritering van de militaire behoeften op civiele behoeften. Bijvoorbeeld als het gaat om transport. Als er voor een militaire doorvoeroperatie bijvoorbeeld grote hoeveelheden munitie per spoor moet worden vervoerd, is prioritering nodig om te voorkomen dat het betreffende transport ongepland en voor langere tijd tot stilstand komt. Dit kan een potentieel risico vormen voor de openbare orde en veiligheid.

Het versterken van publiek-private en civiel-militaire samenwerking. Dit geldt onder meer op het gebied van personele uitwisseling, logistieke ondersteuning waaronder medische capaciteiten, intensivering van samenwerking met de industrie, bewaken en beveiligen, IT infrastructuur en digitale ruimte. Ook is de uitwisseling van (gerubriceerde) gegevens tussen militaire en civiele autoriteiten cruciaal.

Het civiele beschermingsmechanisme van de EU is een belangrijk en volwaardig instrument voor de coördinatie van de Europese respons op rampen en crises en het tonen van solidariteit binnen de EU. Deze aanvulling op nationale capaciteiten kan door effectievere en grootschaligere respons de krijgsmacht ontzien van haar de hulpverleningstaak wanneer dat nodig is.

Het versterken en verbreden van de kennis- en innovatiebasis van Defensie waarbij een heldere militaire onderzoeks- en innovatiebehoefte en inzicht kan geven in waar en op welke manier onderzoek en innovatie door kan blijven gaan, of zelfs versneld kan worden, in geval van een militair conflict of een ontwrichtende hybride aanval.

Het testen van de weerbaarheid binnen de NAVO en de EU door jaarlijkse oefeningen gebaseerd op verschillende scenario's van toenemende dreiging en mogelijke conflicten. Een goed voorbeeld hiervan is de tweejaarlijkse NAVO Crisis Management Exercise (CMX) waarbij zowel de politiek-militaire besluitvormings- en crisisstructuren binnen NAVO-verband als de nationale weerbaarheid van bondgenoten wordt getest. Ook de tegenhanger van CMX aan de EU-zijde, Parallel and Coordinated Exercise (PACE) beoefent belangrijke crisiscoördinatiestructuren van de EU en de samenwerking daarvan met NAVO structuren. De inzichten uit deze oefeningen dienen als richtlijn om zowel de nationale weerbaarheid als die van de NAVO en de EU te versterken. Het kabinet zal zich inzetten om de Nederlandse bijdrage binnen deze oefeningen te vergroten en kijkt daarbij nadrukkelijk naar de interne aanbevelingen en lessons learned die voortkomen uit deze oefeningen zoals de CMX die in 2023 plaatsvond.

Deze publicatie is opgesteld door
de Rijksoverheid. Onder coördinatie
van de Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid
(NCTV) en het ministerie van Defensie.

rijksoverheid.nl/dreiginginnederland

December 2024